

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.209534>

Олена КРАВЕЦЬ,

orcid.org/0000-0001-5622-8969

старший викладач кафедри іноземних мов

Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

(Мелітополь, Запорізька область, Україна) *el.kravets73@gmail.com*

РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕМОВНИХ ВУЗІВ

У статті розглядається проблема розвитку м'яких навичок у здобувачів вищої освіти на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням. Увага приділяється тому, що до 2011 року на розвиток м'яких навичок освітні програми не звертали уваги. Уважалось, що ці навички немає потреби виховувати. У 2012 році після опитування роботодавців з'ясувалося, що кожен роботодавець бажає мати співробітника, який може працювати в колективі, вирішувати важкі завдання, креативно мислити, бути мотивованим, мати позитивний настрій. Проєкт «Рейтинг ВНЗ України «Компас-2012»» провів дослідження стосовно різних аспектів діяльності закладів вищої освіти, досвіду працевлаштування, професійних навичок і компетенцій випускників. У 2012 році в рамках дослідження було опитано представників 845 великих і середніх компаній-роботодавців та 1 156 випускників із 232 вищих навчальних закладів України. На думку роботодавців, сучасний випускник повинен бути амбіційним, ініціативним, активним, цілеспрямованим. Роботодавці вважають серйозним недоліком «відсутність (або недостатній рівень володіння) так званих soft skills, як-от: «комунікабельність, уміння презентувати, вести переговори, емоційний контроль»». Як свідчать результати якісного дослідження, розвиток таких навичок становить стандартну частину програми навчання нових співробітників у багатьох компаніях.

Мета статті – виявити, по-перше, що таке м'які навички, які м'які навички роботодавці бажали бачити у своїх спеціалістів у 2012 і у 2020 роках; по-друге, розглянути ресурси з іноземної мови, які допомагають виховувати та розвивати м'які навички у здобувачів вищої освіти немовних вишів.

У статті дано визначення м'яким навичкам та зроблено аналіз сучасних потреб роботодавців. Пропонується на прикладі підручника “Market Leader” розглянути, як можна виховувати та розвивати м'які навички на заняттях з англійської мови. Для прикладу надається опис частини заняття.

Висвітлюються необхідність, доцільність і можливість розвитку soft skills на звичайному занятті з англійської мови за умови правильно підібраних ресурсів.

Ключові слова: м'які навички, потреби роботодавців, креативність, мотивація, самооцінка.

Olena KRAVETS,

orcid.org/0000-0001-5622-8969

Senior Teacher of Foreign Languages Department

of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

(Melitopol, Zaporizhia region, Ukraine) *el.kravets73@gmail.com*

THE SOFT SKILLS DEVELOPMENT BY MEANS OF FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIAL PURPOSE IN HIGHER EDUCATION SUPPLIERS OF NON-LANGUAGE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

This article describes the problem of soft skills development among the higher education suppliers at the lessons of foreign language for special purpose. The absence of the development of soft skills in the educational curriculum before 2011 is lighted. It was believed that it there was not the necessity in the upbringing of these skills. In 2012, after the employers survey revealed that every employer wants to have an employee who can work in a team, to solve difficult problems, to think creatively, be motivated, have a positive attitude. The project “Rating of universities in Ukraine “Compass 2012”” conducted a study on various aspects of the university experience, employment, skills and competences of graduates. In 2012, the study surveyed representatives of the 845 large and medium-sized employers and 1 156 of the 232 graduates of Ukraine higher educational institutions. According to employers the modern graduate must be ambitious, initiative, active, purposeful. Employers consider as a serious fault “the lack of (or insufficient level of possession) of so-called soft skills: “communication skills, ability to give presentations, negotiate, and emotional control””. As evidenced by the results of qualitative research, the development of such skills is a standard part of the training program for new employees in many companies.

The purpose of this article is to identify, firstly, what is the meaning of soft skills and which soft skills employers want to see in their professionals in 2012 and in 2020, and secondly, to consider resources in a foreign language, which help to educate and develop the soft skills of the higher education suppliers of non-linguistic universities.

The article gives definitions of soft skills and analyzes the current needs of employers. The textbook Market Leader is offered as an example of how to nurture and develop soft skills in the English classroom. The part of the English lesson is proposed as an evidence of the real possibility to develop soft skills during the lesson.

The importance, desirability and feasibility of soft skills development into everyday English lessons, provided the right mix of resources is highlighted.

Key words: *soft skills, employers, communication skills, emotional control.*

Постановка проблеми. У наш час кожен роботодавець бажає отримати гарного спеціаліста. Донедавна в це поняття входили професійні навички та знання своєї спеціальності. Окрім цього, також малося на увазі, що молодий спеціаліст буде вміти все, а саме аналізувати, працювати в команді, бути стійким до стресу, і це не виділялося в якусь окрему галузь, цього не навчали у закладах вищої освіти. Нині ставлення до розвитку м'яких навичок змінилося, роботодавці стали вимагати окремих різноманітних знань і вмінь. Звертається увага на вміння креативно мислити, раціонально розподіляти свій час, спілкуватися з різними людьми, працювати в команді, і це привело до зміни навчальних програм і стандартів вищої освіти. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 075 «Маркетинг» надає низку навичок, які необхідно розвивати у здобувачів вищої освіти, а саме: «здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків; здатність проведення досліджень на відповідному рівні; здатність працювати в команді; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня» (Стандарт, 2018: 6–7) та багато інших. Постають питання, які навички необхідні передусім роботодавцю, за допомогою чого і як виховувати soft skills у молоді.

Аналіз досліджень. Уважаємо необхідним визначитися з поняттям “soft skills”. Закордонні вчені розглядають їх у різних форматах. Так, американський експерт ринку праці Ю. Кателі називає такі складники soft skills, як: професійне спілкування; критичне мислення; робота в команді; навчання протягом життя; навички підприємництва; лідерство (Лавриш, 2015: 108–109). Шведський дослідник А. Берглунд визначає необхідність таких soft skills, як розуміння професійної

та етичної відповідальності за ухвалення рішень; здатність до критичної рефлексії ухалених рішень; навички управління людськими ресурсами та самоорганізації; здатність до лідерства в міждисциплінарній і мультикультурній команді; розуміння важливості навчання протягом життя; володіння прийомами аргументації і професійної комунікації; вміння працювати в багатопрофільній команді. Серед українських дослідників питання розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти висвітлювали К. Коваль, Н. Длугунович, Ю. Лавриш (Ткачук, Сосновенко, 2018: 16–18).

Також є визначення м'яких навичок як універсальних, або функціональних компетенцій. Людина, яка володіє ними, функціонально грамотна (functional literacy). ЮНЕСКО та Європейською комісією було встановлено мінімальний рівень такої грамотності, необхідний для того, щоби повноцінно жити в суспільстві і бути професіоналом своєї справи.

Метою статі є, по-перше, дослідження того, які м'які навички є найбільш затребуваними в роботодавців, по-друге, як ресурси з англійської мови дають змогу викладачу розвивати м'які навички у здобувачів вищої освіти на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши всі дослідження, ми можемо зробити висновок, що роботодавці продовжують визначатися з м'якими навичками, які вони вважають доцільними. За даними інтернету, найбільш затребувані креативність, переконання, співпраця, адаптивність, емоційний інтелект (Навички, 2020). У свою чергу, згідно з дослідженням Microsoft, роботодавці бажають бачити ораторські та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, вміння створювати презентації, керувати проектами, наявність високого рівня самоорганізації (Soft skills, 2020). Інститут Макса Планка в Мюнхені (Німеччина) виділяє такі види м'яких навичок, особливо важливих в сучасному суспільстві:

1. Особистісна динаміка (почуття відповідальності; прагнення до досягнень; упевненість у собі; висока мотивація).

2. Область міжособистісних відносин (контактність; об'єктивна самооцінка; співчуття і співпереживання іншим людям).

3. Прагнення до успіху (самовіддача; мотивація до підтримки статусу; схильність до систематизації; ініціативність).

4. Витривалість (стійкість до критики; стійкість до невдач; позитивна емоційна настанова; твердість життєвої позиції; задоволеність роботою) (Soft skills та їхній розвиток, 2020).

Німецька хвиля відзначає комунікативні й управлінські таланти: ораторське мистецтво, уміння переконувати, лідирувати, управляти, робити презентації, знаходити підхід до людей і врегульовувати конфлікти.

Forbes на перше місце ставить досвід роботи в команді, креативність, написання якісних текстів, комунікативну компетентність, базові комп'ютерні знання та готовність робити звичні речі в новий спосіб.

Британська платформа інтернет-навчання Skills You Need виділяє персональні навички (тайм-менеджмент, саморозвиток, управління емоціями, навіть організація харчування, догляду за тілом, спортивних тренувань, ефективного сну), інтерперсональні (комунікація, робота в команді, ведення переговорів, конфлікт-менеджмент), лідерські здібності, проведення презентацій, а також письменницьку майстерність і базові математичні знання (Soft skills, 2020). За даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології 2012 р. «Випускники українських ВНЗ очима роботодавців», «найбільше компаній насамперед звертають увагу на розумові навички претендентів – креативність, здатність аналізувати інформацію, системність мислення, здатність до самонавчання тощо (54%), особистісні якості (стресостійкість, гнучкість, ініціативність, відповідальність тощо, 51%), рівень розвитку практичних навичок за фахом (47%) і рівень розвитку загальних комунікативних навичок (спілкування, ведення переговорів, розв'язання конфліктів, робота в команді, робота із клієнтом тощо, 37%) (Випускники українських ВНЗ, 2012: 6–8).

Boston Consulting Group, провідна міжнародна компанія, що спеціалізується на управлінському консалтингу, провела дослідження значущості різних soft skills для роботодавців у 2019 р. Найбільш затребувані комунікативні навички: 79% стверджують, що це найважливіша якість кандидатів на вакантну посаду. Далі йдуть: активна життєва позиція – 78%, аналітичне мислення – 77%, витривалість – 75%, уміння працювати в команді – 74%, прагнення досягати поставлених цілей – 70%,

здатність вирішувати конфлікти – 54%, уміння надихатися новими ідеями – 54%, креативність – 43%, надійність – 42% (Soft skills та їхній розвиток, 2020).

Спираючись на ці дані, ми можемо зробити висновки, що значущість м'яких навичок невинно зростає, роботодавці виділяють як найважливіші такі, як: комунікативні навички; креативність; активна життєва позиція та прагнення до лідерства; аналітичне мислення; стресостійкість; гнучкість; ініціативність; відповідальність; уміння працювати в команді та вирішувати конфлікти; прагнення досягати поставлених цілей; уміння надихатися новими ідеями; готовність робити звичні речі новим способом і проведення презентацій; здатність до самонавчання. Розвиток усіх цих навичок у здобувача вищої освіти націлено та те, щоб зробити його, по-перше, гідним членом соціуму, по-друге, конкурентоспроможним на ринку праці.

Метою нашої роботи було також дослідження ресурсів, які допоможуть викладачу іноземної мови відповідати стандартам вищої освіти і виховувати м'які навички у здобувачів вищої освіти на заняттях з англійської мови.

Ми вважаємо, що для здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей підручником, який допоможе досягти мети, а саме розвитку м'яких навичок, є підручник видавництва “Pearson Market Leader” (Cotton et al., 2012.). Це багаторівневий підручник із бізнес-курсу для підприємців та здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей, до якого є також робочий зошит і потужна база додаткових ресурсів. Підручник містить багато автентичних матеріалів із Financial Times, одного із провідних ресурсів ділової інформації з бізнесу. Підручник складається з дванадцяти розділів, кожний з яких допомагає викладачу розвивати м'які навички, які потрібні роботодавцю. Тематика така: *Career, Companies, Selling, Great Ideas, Stress, Entertaining, New business, Marketing, Planning, Managing people, Conflict, Product*. Як ми можемо бачити, кожна із цих тем підходить для розвитку м'яких навичок, згідно зі стандартами вищої освіти.

Наведемо приклад частини заняття з англійської мови на тему “Career”.

Метою заняття є розвиток м'яких навичок, а саме критичного мислення, креативності, роботи в парі та команді, розвиток амбіційності та прагнення до досягнень, упевненості в собі, мотивації, об'єктивної самооцінки, схильності до систематизації, аналітичного мислення, стійкості до критики, комунікативності й ораторського мистецтва.

Здобувач вищої освіти повинен вміти використувати м'які навички на занятті засобами іноземної мови, знати лексичні одиниці уроку.

Заняття розпочинається з оголошення теми "Career", яка записується на дошці. Здобувачам вищої освіти пропонується осмислити і проаналізувати кар'єрний зріст когось із відомих людей або своїх батьків. Відповідь може будуватися за такою схемою: *was born, go to kindergarten, go to school, go to university, get qualification in <...>, get a job in a <...>, move to another company, be a Chief Executive Officer, retire, etc.* Під час виконання завдання у здобувачів вищої освіти стимулюються уява, схильність до аналітичного мислення, систематизації, прагнення до досягнень. Викладач записує відповіді на дошці і пропонує уявити свій власний кар'єрний шлях. Здобувачам вищої освіти надається час для обдумування. Найчастіше відповіді здобувачів передають їхні прагнення до досягнень, упевненість або невпевненість у собі, ініціативність або її відсутність, бо багато хто говорить про створення власного бізнесу, а їм заперечують, що це занадто складно, у такому разі викладач бачить, з ким і над чим він повинен працювати. Проаналізувавши ці відповіді і закріпивши фрази, які необхідні для подальшого використання їх на занятті, викладач звертає увагу здобувачів вищої освіти на цитату Стівена Райта, з якої починається розділ підручника: "Many people quit looking for work when they find a job". Викладач запитує: «У чому різниця в даній цитаті між словами *work* і *job*, якщо переклад слів однаковий?». Здобувачам вищої освіти пропонується в парах обговорити питання і дати відповідь. Здобувачі доходять згоди, що слово *work* має значення "making an effort".

Наступним етапом роботи є робота в команді. Викладач поділяє групу на дві команди. Метою цього етапу є розвиток умінь роботи в команді, уміння слухати один одного, уміння створити власну концепцію відповіді, яка задовільнить інтереси кожного учасника. Необхідно пояснити значення цитати і навести приклади, які підтверджують думку. Викладач вибирає трьох здобувачів вищої освіти з високим рівнем знання мови, які будуть арбітрами і зможуть оцінити, чия відповідь була найбільш ґрунтовна, доведена фактами, лексично та граматично правильна. Завдання викладача – виступити модератором цього спілкування. Важливо не дати розгорнутися агресивній суперечці, що інколи виникає, коли члени команди не згодні з арбітрами. Для студентів третього курсу це завдання емоційно важке. Вони починають ображатися на арбітрів та членів протилежної команди. Саме так виховуються м'які навички,

як-от стійкість до критики, ведення переговорів із метою доведення слушності своєї думки, співчуття, об'єктивна самооцінка, емоційний інтелект та адаптивність, навички врегулювання конфліктів. Арбітри повинні вміти слухати, критично й аналітично мислити, уміти коректно донести свою думку до членів команди.

Після підбиття підсумків, коли викладач звертає увагу на лексико-граматичні помилки та за допомогою класу аналізує їх, переходимо до наступної частини заняття, яке передбачає роботу в парах. Здобувачі вищої освіти можуть самоорганізуватися для роботи в парах за власним бажанням, хоча інколи це є проблемою, бо вибрати собі пару важко. Критеріями вибору є, з одного боку, знання англійської мови, а із другого – дружні зв'язки, і це не завжди збігається.

Мета завдання – дати відповіді на питання підручника із вправи "Starting up a Discuss the questions":

1. *How ambitious are you?*
2. *Do you have a career plan? Where do you want to be in 10 years' time?*
3. *Which of the following would you prefer to do?*
 - a) *work for one company during you career;*
 - b) *work for several different companies;*
 - c) *work for yourself.*

Відповіді здобувачів вищої освіти на питання цієї вправи чітко покажуть викладачу, які м'які навички треба виховувати в кожного з них. Стане зрозуміло, наскільки амбітні студенти, як вони можуть планувати свій час і своє майбутнє, наскільки розвинені в них уява і власна самооцінка, мотивація до навчання і праці.

Висновки. У сучасному світі розвиток м'яких навичок стає дуже важливим компонентом освітньої програми, що демонструють нам усі соціологічні опитування. Для задоволення потреб роботодавця викладачі іноземної мови в неможливих вищих навчальних закладах повинні підбирати підручники з урахуванням необхідності розвитку тих навичок, які зроблять випускника вищого закладу конкурентноспроможним на ринку праці. Ми вважаємо доцільним звернути увагу на підручник *Market Leader*, який створений на високому методичному рівні, дає змогу викладачу навчати англійської мови і водночас виховувати такі м'які навички, як креативність, активна життєва позиція та прагнення до лідерства, аналітичне мислення, стресостійкість, гнучкість, ініціативність, відповідальність, уміння працювати в команді та вирішувати конфлікти; прагнення досягати поставлених цілей; уміння надихатися новими ідеями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Випускники українських ВНЗ. URL: https://www.yourcompass.org/docs/Employees%20on%20University_Graduates.pdf (дата звернення: 11.05.2020).
2. Стандарт вищої освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-svita/zatverdzeni%20standarty/12/21/075-marketing-bakalavr.pdf> (дата звернення: 11.05.2020).
3. Лавриш Ю. Навички соціальної взаємодії як необхідна складова підготовки інженерів у сучасному університеті. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2015. Вип. 37. С. 104–111.
4. Розвиток soft skills у студентів коледжів. URL: http://lib.iitta.gov.ua/717748/1/Tkachuk_Sosnovenko_soft%20skills_2019_16-18.pdf (дата звернення: 11.05.2020).
5. Навички, які більш за все потрібні роботодавцям у 2020 році. URL: <https://jobmix.net/blog/post/navyky-kotoryye-bolshe-vsego-nuzhny-rabotodatelyam-v-2020-godu/> (дата звернення: 11.05.2020).
6. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/> (дата звернення: 11.05.2020).
7. Soft skills та їхній розвиток. URL: <http://soroka-vorona.info/navchannia/formuvannia-umin-ta-navychok/1708-soft-skills-ta-ikhonii-rozvytok.html>; <http://www.dw.de> (дата звернення: 11.05.2020).
8. Business English Course Book (Pre-intermediate) / David Cotton et al. Pearson Education Limited, 2012. 175 p.
9. Raising Stakeholders' Awareness of the Need for Soft Skills in the Tertiary Engineering Education Curriculum. URL: <http://synergy.ase.ro/issues/2010-vol6-no1/07-raising-stakeholders-awareness-of-the-need-for-soft-skills-in-the-tertiary-engineering-education-curriculum.pdf> (дата звернення: 11.05.2020).
10. Cately Y. Raising Stakeholders' Awareness of the Need for Soft Skills in the Tertiary Engineering Education Curriculum. *Synergy*. 2010. № 6 (1). P. 41–56.

REFERENCES

1. Vypuskniky ukrainskikh VNZ [Graduates of higher educational universities] : web-site. URL: https://www.yourcompass.org/docs/Employees%20on%20University_Graduates.pdf (data of reference: 11.05.2020) [in Ukrainian].
2. Standart vyshchoi osvity Ukrainy [Standards of higher education] : web-site. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/075-marketing-bakalavr.pdf> (data of reference: 11.05.2020) [in Ukrainian].
3. Lavrysh Yu. Navychky sotsialnoi vzaemodii yak neobkhidna skladova pidgotovky inzheneriv u suchasnomy universiteti [Skills of social work as an necessary part of engineers preparation in modern universities]. *Pereiaslv Khmelnytskyi State pedagogical University Humanitarian Bulletin "Pereiaslv Khmelnytskyi State pedagogical University"*, 2015. № 37. pp. 104–111 [in Ukrainian].
4. Rozvytok soft skills u studentiv koledzhiv [The college student's soft skills development]: web-site. URL: http://lib.iitta.gov.ua/717748/1/Tkachuk_Sosnovenko_soft%20skills_2019_16-18.pdf (data of reference: 11.05.2020) [in Ukrainian].
5. Navychky, yaki bilsh za vse potribni robotodavsiam u 2020 [The most widespread skills which employers need]: web-site. URL: <https://jobmix.net/blog/post/navyky-kotoryye-bolshe-vsego-nuzhny-rabotodatelyam-v-2020-godu/> (data of reference: 12.05.2020) [in Ukrainian].
6. Soft skills : universalni navychky evropeyskogo rivnia [Soft skill s: universal skills of European level]: web-site. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/> (data of reference: 12.05.2020) [in Ukrainian].
7. Soft skills ta yikhniy rozvytok [Soft skills and their development]: web-site. URL: <http://soroka-vorona.info/navchannia/formuvannia-umin-ta-navychok/1708-soft-skills-ta-ikhonii-rozvytok.html>; <http://www.dw.de> (data of reference: 12.05.2020) [in Ukrainian].